

22 éves koromig, tudatosan és határozottan, gazdamérnöki pályára készültem. Tanítóim, tanárain, sőt édesapám is meg volt győződve arról, hogy annak is születtem.

Isten 1920-ban ellenkező irányba erőszakolta életemet. Hadifogságból hazakerülve, édesanyám addig sírt, könyörgött, amíg beiratkoztam a teológiára. A helyzetbe csak háromszori megszökés után tudtam belenyugodni.

Négy év múlva, zsebemben a lelkészi oklevéllel, repültem volna bármelyik falusi egyházközségbe, ahol kert vár és némi föld, amelyikbe ekét akaszthatok. Isten ismét erőszakkal beleavatkozott az életembe. Egy tengeren túli hittestvérünk makacsságával arra kényszerített, hogy mint missziós lelkész az Egyesült Államokban kezdjem meg a lelkészi szolgálatot. Egy évbe került, amíg jóakaróim legyőzték ellenállásomat és hajóra szálltam.

Csak 1925-ben értettem meg, hogy mit akar velem Isten.

Abban az évben Chicágóban egy hónapot együtt töltöttem Balázs Ferencsel. Számára akkor már megnyílt a valóság rése, s kibetűzte azt az isteni igazságot, melyről bizonytságot kell tennie.

Akkor már prófétált. Próféciája, mint minden prófécia, első hallásra botránkozást keltett.

Tanítása szerint már túlnőttünk azon az életformán, amelyben a valláserkölcsi értékek: ünnepi ruha, melyet vasárnapra felveszünk és hétfőn reggel a szekrénybe visszaakasztunk, amelyben az ember valláserkölcsi ténykedései nem egyebek, mint érdemet szerzők az üdvözülésre.

Nekünk arrafelé kell tartani, ahol az élet egységnek látszik; ahol a lélekbe felgyűlt valláserkölcsi értékek elvegyülnek egész életünkbe, áthatják munkánkat, meg-nemesítik szórakozásainkat. Méltóbbá leszünk arra, hogy Isten gyermekének nevezessünk, és békülékenyebben leszünk képesek élni embertársainkkal.

Próféta lévén úgy fogta fel ezt a megáldott igazságot, mint amelyért élni-halni kell. Egész élete, alkotásai, irodalmi művei hűséges, bátor, önfeláldozó bizonygatótételének bizonyosságai.

Tágra nyitotta lelkem ablakait, s feltárult előttem az unitárius lelkészi hivatás gyönyörű mezője. Vártam én is, hogy hazajjtek s beálljak a bizonysgtevő tanítványok sorába.

Most, hogy kereken 50 esztendei szolgálat után a tényleges lelkészi szolgálat mezejéről félreállani készülök, fogyhatatlan gyermeki hálával gondolok Istenre, aki atyai szeretetének erőszakjával a lelkészi hivatás mezejére kényszerített.

Hálával és testvéri szeretettel őrzöm Balázs Ferenc emlékét. Életembe úgy avatkozott bele, mint Isten eszköze. Altala lett világos számomra Istennek velem való akarata és nyert értelmet számomra a lelkészi hivatás. Amen.

LÖRINCZI LÁSZLÓ

TETTEINK ÉLTSSÉK EMLÉKÉT !

— A Berde-serleggel elmondott beszéd —

Főtanácsi ebédeink régi hagyományát újítjuk fel, amikor harminc év elteltével ismét a Berde-serleggel köszöntöm egyházi tanácsosainkat és vendégeinket. Attól kezdve, hogy Berde Mózsza nyolcvanegy évvel ezelőtt elhunyt és mintegy hétszázezer forintnyi vagyonát az unitárius egyházra hagyományozta, szokássá vált a megemlékezés legnagyobb alapítványtevőnkéről évente, a főtanácsi gyűlések alkalmával. Az utolsó emberöltő folyamán azonban mintha megfeledkeztünk volna róla, s ennek nemcsak az az oka, hogy egyházunk most más alapokból tartja fenn magát, hanem hogy Berde Mózsza alakjára árnyék esett, és fő erénye, az adakozás is egy időre megcsappant; ne mondjam: kiment divatból.

Berde Mózszt ezen a néven 1815. december 15-én jegyezték be a laborfalvi anyakönyvbe, ő magát mindig Mózsának írta attól kezdve, hogy megtanult írni a

falusi iskolában. Mint határőr fiúnak, csak különös engedéllyel sikerült beiratkoznia előbb a székelykeresztúri, majd a kolozsvári kollégiumba, sőt amikor a külső akadályok ellenére megszerezte Marosvásárhelyen az ügyvédi diplomát, annak háttára is rávezették, hogy ha ő maga felmentvényt is kapott, maradékai kötelesek az örökös katonai szolgálatra. Leszármazói azonban nem maradtak, ő maga közéleti pályára lépett, s 1848-ban mint Háromszék kormánybiztosa játszott fontos szerepet. Nevéhez fűződik a háromszéki ellenállás megszervezése 48 októbertől 49 januárig.

Most azonban beszéljünk Berde Mózsá életének második, hozzánk közelebb álló szakaszáról, amíg különböző közéleti funkciói mellett egyházunk főtanácsának és képviselő tanácsának tagja, jogtanácsos, a jószágfelügyelőség elnöke, a jogi, nevelésügyi és pénzügyi bizottság elnöke volt (de az egyház főgondnoka soha, mert az akkor csak főnemes lehetett). Ezalatt gyűjtötte hatalmas vagyonát. A vagyonszerzés akkor is gyanús volt — mi tapad hozzá: vér vagy veríték, és kié? Nos, a mi Berde Mózsánk ebben a tekintetben rendhagyó jelenség. Kis jegyzőkönyvében olvashatjuk ezeket a sorokat, ő jegyezte ki Szentiváni Mihálytól:

Nincs zsellérem, sem jobbágyom,
Két tenyerem a jószágom;
Vagyon nekem tenyerem,
Leszen nekem kenyerem.

Hatalmas munkabírása, éles esze, szorgalma és kitartása valami olyan takarékos-sággal és fősvénységgel párosult, amiről csak a balzaci regényekben olvashatunk. Így szerzett az a tenyér — amely tollat, de kardot is forgatott — nemcsak gazdájának kenyeret, hanem Berde-cipót, naponta háromat 71 kolozsvári, 36 tordai és 50 székelykeresztúri szegény tanulónak felekezetre vagy nemzetiségre való tekintet nélkül. A Berde-cipó csak egy kis jelképes része annak a vagyonnak, amelyből százszézer forintot két főgimnázium építése emésztett fel, s jutott belőle árváknak és vakoknak egyaránt. Minket azonban most nemcsak a forintok és krajcárok érdekelnének, amelyek egyházunknak félszázadon át egyik fő anyagi erőforrását jelentették, hanem az indulat is, amely az alapítványtevőt fűtötte. „Egész életemen át — írja végrendeletében —, úgyszólván gyermekésem óta egy szent célért küzdöttem, sokszor gúny és nevetség tárgya voltam, rongyosan jártam, magamtól minden élvezetet megvontam, csak hogy az elembé tűzött nagy célt megközelítsem; meg akartam mutatni, hogy szegény legény is hasznára lehet a társadalomnak, az emberiségnek, nemzetének erős akarattal. Isten megáldotta igyekezetemet, jutalmazta fáradságomat.”

Most pedig nemcsak azért emlékezünk Berde Mózsára, hogy életét és munkásságát népszerűsítsük. Ezt szépen megírta munkatársa, Benczédi Gergely, akinek nagy része van abban, hogy a vagyont nem hódíthatták el a végrendelet ellen támadó rokonok. Nemcsak azért, hogy ne menjen feledésbe annak az embernek a neve, akit Petőfi Sándor is úgy szólított levelében, hogy „kedves cimborám”, s aki előbb-utóbb csak elfoglalja történetírásunkban is az őt megillető helyet. Azt mondtam volt, hogy Berde Mózsá akkor esett ki az emlékezetünkéből, amikor egyházunkban megirritultak a jókedvű adakozók — s hogy folytassam —, amikor az a nézet kezdett kialakulni: minek adakozni, amikor minket úgyis eltart az állam. A főtanács elé terjesztett jelentésekből világosan kitűnik, hogy egyházunk milyen komoly segítséget élvez a vallásügyi kormányzat részéről. Egyházunknak azonban csak akkor van létjogosultsága, ha a hívek igénylik, hogy legyen templomuk, papjuk, abban az unitárius hit szerint prédikáljanak. Az egyházi és világi előjáróknak pedig az a feladatuk, hogy ezt az igényt ébren tartsák, s megteremtsék hozzá az anyagi feltételeket.

Berde Mózsá szelleme mégsem veszett ki egészen. S itt megint csak a „szegény legény“-re gondolok, akiről ő írt, vagy a szegény asszonyra, akinek a garasáról a Bibliában olvashatunk. Mert éppen egyszerű híveink, a névtelenek mutatták a legszebb példát, mint az a korondi gazda, akinek a neve azon a székely kapun marad fenn, amelyet hétezeröttszáz lejes adománya folytán a templomudvar bejáratához nemrég állítottak fel. Egyházunknak az utóbbi hónapokban anyagi nehézségekkel kellett megküzdenie. De ennek köszönhető, hogy megmozdultak világi embereink, akik szórványokban vagy az élet más területein élnek, és bebizonyosodott: vannak még belső tartalékaink.

S bocsásson meg nekünk Berde Mózsá, akinek bor ritkán került az asztalára, és azon gyertyatartó helyett csak egy átfürt palakockában valami apró gyertya égett, ha most mégis borral és több fényvel adózunk emlékének. Tetteink éltessek emlékeit!

DR. MIKÓ IMRE

MEKKORA HELYEN ÁLL A KENYÉR ?

1Kir 17,11

Hozz, kérlek, egy falat kenyeret is kezvedben.

Oszi hálaadás ünnepe... Képzeljétek magatok elé egy kenyeret! Én is ezt teszem... Szinte érzem a kenyérsütés illatát. Szinte látom a földművelő mozdulatát vetéstől aratásig, amint a kenyeret előteremti.

Kérdezem: Mekkora helyen áll a kenyér?

Nincs két arasznyi hely sem, melyet elfoglal az asztal közepén. Mégis mekkora helyen áll az emberiség életében! Felmérni sem lehet a mi mértékegységeinkkel!

1. Helyet foglal mindjárt a Szentírás elején:

„Orcád veritékével egyed a te kenyeredet!”

Egy mondat csupán... Egy mondat úgy elkallódhatik a világban, hogy annak nyoma sem marad az emlékezetben és a lélekben! De ez a mondat, melyet Ádám hallott a Paradicsomból való kiűzetés után, nem veszett a semmibe, nem tűnt el feledésbe. Nem tünhetett el, mert Isten ítélete ez! A férfinak szóló kemény parancs... bár hamarosan átszállt az asszonyra is a létért való kemény küzdelemben. — A kenyér érdekében ott van azóta is minden homlokon a becsületes munka hevében. Amíg kenyér kell az embernek, veritékeznie is kell érte; és amíg veritékhullatás lesz, addig kenere is lesz az embernek! A becsületes úton szerzett kenyér... a visszaszerzett Eden! Emberi boldogság a földön!... A boldogság és az igazság akkora helyen áll a földön, amekkora helyen érte veritéket hullatnak, amekkora helyen érte megdolgoznak kézzel vagy ésszel! Minden falat kenyérré kell jutnia egy gyöngyszemnyi veritéknek is! Nem Isten átka ez, hanem nyugta arról, hogy megérdemeltük a betevő falatot. Olyan igazgyöngy a veriték, melyet Isten kenyérré vált az ember számára. Ertelmezzük így ezt a bibliai helyet, melyen először találjuk a kenyeret, és meglátjuk, hogy Ádámnak is volt oka a hálaadásra!

2. Helyet foglal a kenyér a pusztai vándorlás leírásában is.

Keserű volt a szolgaság kenere. Páskát — kovásztalan kenyeret — sütöttek helyette, és nekivágtak vele a pusztának. — Amíg tartott a páskából, mégcsak túrt valahogy a nép a vándorlás viszontagságai közt. Úgy gondolkozhattak akkor is: — Inkább egyem egyszer egy nap s akkor se egyebet, mint száraz kenyeret hideg vízzel, de szabad és független legyek. Fel ne panaszolják falatjaimat! Ne legyen se irigyem, se szánóm!

A vándorló zsidóknak azonban elfogyott az utolsó betevő falatjuk is egy idő után. Akkor aztán megváltozott sokak véleménye. Akkor már hibáztatni kezdték a vezért és a vezetőket, hogy miért hozták el a húsosfazakak mellől, a rabság kenyéretől őket.

— Bár meghaltunk volna az Úr keze által Egyiptom földjén, amikor a húsosfazakak mellett ültünk és mikor jóllakhattunk kenyérral.

A kenyér helye azonban nem maradhatott betöltetlenül!

Isten csodája — mint minden természetes dolog —, hogy megjelent a pusztai földön a kenyérpótló manna. Annak a földnek jellegzetes terménye: magocska, mely szárnyas ernyővel szálldos a szélben, és ha valahol légi nyugalom keletkezik, földet ér. A nép kérdezte: „Mann?” (Mi ez?) Mózes felelte: „Ez a kenyér, melyet az Úr adott néktek eledelül.”

Ez a kicsi, első napsugártól elolvadó morzsa is Isten gondviselésének tanúja. Hirdeti, hogy akkora helyen áll a kenyér, ameddig az isteni gondviselés kiterjed... Legyünk hálásak érte!

3. Helyet foglal a mindennapi kenyér Ilyés történetében...

Innen való a beszédem alap gondolata is.

Ilyés próféta egy inséges esztendő nyarán Száreptába vándorol. A város kapujában megszólít egy asszonyt, aki rőzsét szedeget, hogy utolsó fuvintásnyi lisztjét utolsó csepp olajával megsüssse beteg fiának:

— Kérlek, hozz egy kevés vizet nékem valami edényben, hogy igyam...

Hozz, kérlek, egy falat kenyeret is a te kezvedben!

Az asszony az anyai ösztön keserűségével felel. Szavaiban benne van a szemrehányás: — Vegyem ki fiam szájából az utolsó falat kenyeret is érte, s a fiam pedig haljon éhen?!

Tudjuk tovább is a történetet. Ilyést nem lehet lebeszélni. Kitart az éhesek könyörtelen követelésével: — Süss abból a kicsi lisztből és csöppnyi olajból előbb ne-